

Acésta fóia ese
cate 3 cóle pe luna
si costa 2 fiorini v. a.
pentru membrii aso-
ciatiunei, éra pentru
nemembrii 3 fr.
Pentru strainatate
10 franci cu porto
duplu alu postei.

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunii transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Abonamentul se
face numai pe cate
1 anu intregu.
Se abonédia la Comi-
tetulu asociatiunei in
Sibiú, séu prin posta
séu prin domni co-
lectori.

Nr. 12.

Brasiovu 15. Iuniu 1878.

Anulu XI.

Sumariu: Canteculu Latinului. — Henricu Pestalozzi. — Doue povesti de ale serbiloru. — Vasilie Aronu si operele sale. (Contin.) — La respunsulu d-lui prof. gimnas., Georgiu Vlass'a. — Notitie economice. — Anecdote. — Bibliografia.

Canteculu Latinului.

In adeveru mari lucruri se intempla cu elemen-
tulu nostru romanescu. Acestea nu mai sunt simple
aspiratiuni, combinatiuni si planuri omenesci. Pro-
vedinti'a divina isi aduse aminte de ne mai auditele
nóstre suferintie milenarie; Ea a inceputu a repara
din relele trecutului.

Pana inainte cu treidieci de ani patru sorori
din Europ'a, cu numele Itali'a, Franci'a, Spani'a, Por-
tugali'a si cateva fiice de ale loru stramutate cu lo-
cuinti'a in Americ'a si prin unele insule, abia audi-
sera ceva cá din traditiune cá ele ar fi mai avutu
un'a sora buna dela aceeași mama, dara acumu
ii uitasera chiaru si numele, pentru-cá strainii intre
carii apucase fórté de demultu, ilu schimbaseru in
altulu prea puçinu cunoscutu. Dupa multi secolu ele
dau abia in urm'a sororei loru. ascunse de straini;
trimitu la ea din fiii loru, cá se cercetedie cu de-
ameruntulu trecutulu si prezentulu ei, se'i examinadie
characterulu, se strábata in fundulu sufletulu ei, si la
intórcere se le arate curatulu adeveru. Sor'a instrai-
nata face asemenea, trimite multime de fii ai sei la
celelalte sorori, cá se le spuna de unde vinu si ce
cauta. In fine dupa-ce se cunoscú deplinu, cele
patru sorori chiama pe a cincea numita Romani'a,
o stringu in braçia cu doiosia dicundu'i: Vino so-
rióra in midiuloculu nostru, vino curendu si tocma
acuma, candu strainii iti denéga cu cerbicia originea
ta inalta si nobile; siedi, in mani'a loru alaturea
cu noi scumpa sorióra, se vedemu, cine va mai cu-
tedia se'ti dispute originea ta, candu noi te recu-
nóscemu si declaramu pe tine de sor'a nóstra buna,
sora dorita si iubita."

Si cá fii celoru patru sorori se dea unu testi-
moniu si mai stralucitu despre originea natiunei ro-
mane, ei se unescu in societatea limbilor
romane, proclama prin acésta Panlatinismulu,
conchiama pe membrii la Montpellier, publica si unu
concursu, care se aiba de obiectu Canteculu La-
tinului séu Canteculu gintei latine, carele
apoi se se traduca din respectiv'a limba in tóte lim-
bele sorori, se fia apoi si se remana tesauru comunu.
Congresulu dela Montpellier s'a tienutu, concurenti

s'au prezentatu. Ce se vedi inse! Unu fiu alu so-
rorei instrainate a intrecutu pe toti confratii ceilalti si
a castigatu premiulu latinitatiei tocma in momen-
tele, candu o scóla noua se incerca cá inadinsu a
restabili in limb'a nóstra multime de cuvente straine,
mai alesu slave, a caroru lipsa natiunea, poporulu
nu o mai simte de locu.

Acestea premisse, ne tienemu de datorintia sacra
a da loculu antaiu in organulu asociatiunei nóstre
literarie la cele intemplete in Montpellier asia, pre-
cumu le aflamu in Press'a din Bucuresci Nr. 708
din 17/29 Maiu a. c.

Consacramu, cu preferintia si cu o bucuria nee-
sprimabile, cele d'antaiu colóne ale diariulu nostru,
unei noue glorii ce a reportatu natiunea romana, in
lupt'a ce a avutu locu pe campulu literariu dela
Montpellier, intre geniurile poetice ale gintei latine,
pentru premiulu conferitu de Societatea Limbe-
loru Romane autorulu celui mai frumusu Cantu
alu Gintei Latine, care fu Cantulu marelui
nostru poetu V. Alexandri.

„Societatea Limbeloru Romane“ a anuntiatu,
printr'o programa speciale, pentru Marti'a Pasciloru
din anulu curentu, ce coincisese cu aniversarea im-
plinirei a doue mii de ani dela fundarea orasiulu
Aquae Sextiae (Aix en Provence), cá va conferi,
in siedinti'a solemna a celui de alu douilea concursu
alu seu trienalu, unu premiu consistandu intr'o mare
cupa simbolica de argintu, autorulu ce va presenta
cea mai buna poesia, avendu de obiectu: „Cante-
culu Latinului, séu Canteculu Gintei La-
tine.

Programulu acestui concursu, pe care l'am pu-
blicatu dejá in mai multe renduri, inspirá idei'a Bar-
dului eroiloru dela Griviti'a de a lua parte la lupt'a
gloriósa a geniuriloru poetice de vitia latina, si in-
tindiendu córdele sublimei sale lire, intoná, din re-
tras'a sa locuintia dela Mircesci, celu mai melodiosu
Imnu alu gintei latine. care rapi admiratiunea mem-
briloru ce compunéu juriulu. Cu cantulu seu, poe-
tulu Alexandri probá inca odata omenirei, cá natiu-
nea romana a mostenitu tóte virtutile si calitatile
gintei din care descinde, si cá, cu tóte cá fu izolata
la portile Orientulu, dens'a a sciutu se le conserve

intacte, că se póta dá, la ocașiuni, eroi pentru Griviti'a și eroi pentru Montpellier.

Dar' éta Canteculu Gintei Latine, intonatu de Bardulu Curcaniloru dela Griviti'a:

Canteculu Gintei Latine.

Latin'a ginta e regina
Intre-ale lumiei ginte mari;
Ea póta 'n frunte-o stea divină,
Lucindu prin timpii seculari.
Menirea ei totu înainte
Maretiu indrépta pasii sei,
Ea merge 'n capulu altoru ginte
Versandu lumina 'n urm'a ei.

Latin'a ginta'i o vergina
Cu farmecu dulce, rapitoriu;
Strainu 'n cale'i se inclina
Si pe genunchi cade cu doru.
Frumósa, via, zimbitóre,
Sub ceriu seninu, in aeru caldu,
Ea se oglinda 'n splendidu sóre,
Se scalda 'n mare de smaraldu.

Latin'a ginta are parte
De-ale paméntului comori,
Si multu voiosu ea le imparte
Cu cele-lalte-a ei sorori.
Dar' e teribila 'n mania,
Candu brașiulu ei liberatoru
Lovesce 'n crud'a tirania
Si lupta pentru-alu ei onoru.

In diu'a cea de judecata,
Candu, fatia 'n ceriu cu Domnul sfantu,
Latin'a ginta-a fi 'ntrebata:
Ce-ai facutu p'acestu pamentu?
Ea va raspunde susu si tare:
„O! Dómne, 'n lume catu amu statu,
In ochii sei plini de-admirare
Pe tine te-amu representatu!”

Cantulu poetului romanu fu adjudecatu de catra unanimitatea membriloru.

D. Roqueferrièr anunțiá poetului nostru rezultatulu concursului, prin urmatórea telegrama din 7 (19) ale lunei curente:

Alexandri.

Mircesci.

„Juriulu, compusu de Mistral, Tourtoulon, Quintana, Obedenaru și Ascol, Ve confere, in unanimitate, premiulu Cantecului Latinu. Ve asteptamu. — Semnatu, Roqueferrièr.”

Cu tóta dorinti'a ce avù poetulu nostru de a lua parte la serbarile ce au urmatu concursului, si la cari era cu nerabdare asteptatu de catra cultivatorii museloru din cele-lalte natiuni si de catra „Societatea Limbeloru Romane,” d-lu Alexandri, impededatu de afaceri personale, fù nevoitu a declina invitatiunea.

Abia raspunse inse, multiamindu „Societatiei Limbeloru Romane” de premiulu conferitu operei sale, si primi o noua telegrama din partea d-lui A.

de Quintana y Combis, care oferise societatiei premiulu, in coprinderea urmatóre:

Vasile Alexandri.

„Gar'a Mircesci, Romani'a.

„Primiti, cu cordialele mele felicitari, urarile ce facemu pentru Romani'a. D-vóstra, care sunteti unu mare poetu, bine-voiti a fi ecoulu simpatiiloru poetiloru latini, reuniti la Montpellier. — Semnatu, Albert de Quintana.”

La acésta telegrama, d-lu V. A. Alexandri raspunse imediatu prin cea urmatóre:

„Domnului de Quintana, presedintele Societatiei Limbeloru Romane.

Montpellier.

Raportandu pretiósele sale simpatii asupra tierei mele, Societatea Limbeloru Romane 'mi-a facutu indoitu de scumpa pronuntiarea sa in favorulu meu. Bine-voiti, ve rogu, a fi interpretulu aceluasi sentimentu pe langa confratii mei latini, si a primi personalmente prea sincer'a mea gratitudine.

Alexandri.

Multiamindu din ânima amicului nostru, care ne-a impartasitu aceste pretióse documente, pe cari nici unu adevratu romanu nu le va putea ceti fara a simti o via si dulce satisfactiune a iubirei sale de tíera, ne abtinemu dela ori-ce felu de elogiuri la adres'a poetului, care 'si-a ilustratu tíer'a si pe sine, cantandu 'si ilustr'a sa ginte, convinsi a priori că, ori ce amu dori a dice, nu va putea fi la inaltimea „Cantecului Gintei Latine, nici la inaltimea elocintiei documenteloru de mai susu.”

Henricu Pestalozzi.

Intre pedagogii atatu de distincti si neobositi in activitatea loru ocupa unu locu stralucitu si Pestalozzi, care a sciutu insuflati lumea pentru imbracisarea cu mai viua caldura a educatiunei poporului. Elu a fostu unu vulture care, precumu dice Dante despre Omeru, a invinsu in sboru pre toti ceialalti. Barbatu admiratu prin iubirea sa nemarginita facia de poporu, de a carui cultura pururia s'a ingrigitu; mare prin credinti'a neclatita in ideile sale, si neobositu in activitatea sa reformatóre pe terenulu atatu de frumusu alu educatiunei si instructiunei.

Ioanu Henricu Pestalozzi s'a nascutu in orasiulu Zürich in Elveti'a la anulu 1746, Ianuariu 12, din parinti protestanti. Tatalu seu, unu medicu de ochi, s'a numitu Pestaluz; inse Henricu si-a schimbatu numele in Pestalozzi, voindu a documentá prin acést'a descendinti'a sa italiana. Abia ajunsese la etatea de 6 ani candu tatalu-seu mori; si asia a lipsitu in educatiunea lui elementulu celu mai puternicu, care tîntesce la activitate seriósa.

Mam'a sa, Susana Hotze, o femeia blanda, se

retrase din caus'a saraciei dela tóte societatile, si se insarcinà numai cu crescerea copiiloru sei, dar' facia de Henricu a simtitu mai multa aplecare, fiindu acesta de micutiu delicatu si debile de trup. Uniculu ajutoriu ce l'a avutu ea in acésta stare trista a fostu o servitóre credintiósa, cu numele Babeli, pre carea tatalu lui Pestalozzi inaintea mortii sale a chiamat'o la patulu seu si a rogat'o: „Pentru Ddieu! nu parasi pre soci'a mea, cà-ci déca voiu mori eu, dins'a e pierduta, si copii mei voru ajunge in mani straine, déca ea nu-i va tiené la olalta cu ajutoriulu teu!“

„Nu voiu parasi pre soci'a dtale,“ — response Babeli, — daca vei mori, ci remanu la dins'a pana la mórte, de va avea trebuintia de mine. Si Babeli si-a implinitu promisiunea, cà-ci remase la mam'a lui Pestalozzi pana la mórtea ei.

Se nu ne prinda mirare, déca Babeli avendu inaintea ochiloru lipsele si neajunsurile, totu-deaun'a opriá pe copii dela jocu, numai cá se nu strice vestimintele si incaltiamintele castigate cu multa greutate. Firesce, cà pre langa o educatiune cá si acést'a in Pestalozzi nu s'a potutu desvoltá simtiulu barbatescu, ér' viét'i'a sociale remase pentru elu necunoscuta, lumea inchisa cá si candu nici n'ar' fi traitu in lume.

„Cu anii nu esiamu afara de dupa cuptoriu,“ — marturisesce elu insusi despre sine, — „tóte midiolócele si placerile neesperatu trebuintióse pentru desvoltarea poteriloru barbatesci, experientiei, modului de cugetare si a praxeii barbatesci — mi-au lipsitu in aceea mesura, in carea aveamu trebuintia de ele in starea debile a individualitatii mele.“

Mare infiuintia avù asupr'a ânimei lui Pestalozzi, si mosiulu seu, unu parochu in satulu Hõgg, la care petrecea dela anulu alu nouelea in totu anulu mai multe luni. Aici avù Pestalozzi ocaziune binevenita a cunósce scaderile si virtutile poporului, a vedé cu ochii neajunsurile poporului asupritu in tóte si preste totu din partea aristocratiloru îngâmfati. Si precumu Rousseau l'a instrainatu dela imbraciarea culturei, asia a inceputu elu acuma la mosiulu seu a urí viét'i'a cetatiana, observandu demoralisarea si coruptiunea, ce se latia totu mai tare, incatu in urma Pestalozzii ajunse la acea credintia, cà numai in familiile tieraniloru se mai póte afla innocentia si virtute adeverata.

Ajungându acasa, puterea imaginatiunei sale se desvoltá in mesura totu mai mare prin impresiunile produse din partea mosiului seu. Ore intregi siedea langa cuptoriu si facea la planuri preste planuri. Arare-ori potea luá parte la jocurile copilaresci, cà-ci trebuia se crutie cele ce avea; si asia portarea lui facia de ceilalti a fostu neindemanateca, ceea ce trase asupra'si batjocur'a multora.

Cei mai multi inse l'au iubitu pentru buna-vointi'a si afabilitatea cea mare.

Pre langa aceste doué insusiri frumóse mai potemu adauge iubirea nemarginita si compatimirea cordiala, cari dederu tonulu in tóta viét'i'a lui. Aceste

trasuri caracteristice se arata mai pregnantu in cuvintele adresate unui copilu cersítoriu, care capetandu dela Pestalozzi o bucata de pane i-a multiamitu dicându'i: „Se-ti dea Ddieu totu binele!“

La ce Pestalozzi i response: „Di mai bine: se'i dea Ddieu agérimea mintiei, midiolóce, putere si taria, cá se póta ajutá la toti aceia, cari patimescu, suntu seraci si au trebuintia de ajutoriu; carora li se face nedreptate si cari nu afla nici unu scutu, nici unu spriginu la ómenii a caroru ânima e impetrata si cari cá si lupii nesatiosi inghitu totu, lasandu frati-loru loru flamandi numai restulu óseloru. si cari ómeni voiescu preferintie, cá se póta despoia pre altii de drepturi.“

Catu a cercetatu Pestalozzi gimnasiulu in Zürich, n'a facutu vr'unu progresu deosebitu, cu tóte cà propuneau acolo nisce profesori renumiti, cumu au fostu Bodmer, Steinbrüchel si Breitinger, cari avura infiuintia asupr'a lui. In tóta viét'i'a sa n'a fostu in stare a invetiá de ajunsu formele si regulele ortografiei, a tiené ordine in lucrurile esterne, séu a desvoltá o ideia conformu normelor logicé. Dintre tóte facultatile sale spirituale fantas'ia erá predominantóre, carea fu iritata intr'o mesura si mai mare prin cetirea inca cá scolarin a opului lui Rousseau „Emil.“ Esenti'a lucrului o cuprindea totu-deaun'a, ér' form'a o negligea. Elu avea unu stilu slabu, si se exprimá atatu de greoiu, incatu si pre candu functioná cá invetiatoriu, i se faceau imputari cà nici elu insusi nu scie bine scrie si ceti. Elu nu s'a indestulitu nici cu metodulu ce domniá pre atunci in institutele din Zürich. Copii au invetiatu multe, fara cá se li se arete directiunea ceruta pentru viét'i'a practica, si pre candu li se vorbiá despre libertate, nu era crescuti pentru libertate.

Nu preste multu se duse Pestalozzi la universitate cá se asculte teologi'a, voindu a se face predicatoru. Noroculu insa nu i-a surisu pre acésta cariera, cà-ci de câte-ori predicá, i se întemplá cate o neplacere. In predic'a dintai s'a impededatu de dóue ori si n'a sciutu recitá nici Tatalu-nostru cumu se cade, ér' in cea diu urma l'a cuprinsu unu risu spasmodicu; si asia s'a decisu se renuntie la carier'a preotiésca.

Cà dupa aceea se aplicà la studiulu juridicu, la asta a contribuitu fôrte multu ur'a lui cea mare facia de nelegiurile aristocratiloru, catu si simpati'a ce o simtia catra poporulu seu asupritu.

Pre candu era Pestalozzi juristu, si-a castigatu unu amicu credintiosu, cu numele Bluntschli, care inse a moritu curendu in dorere de peptu. Presimtiendu'si apropiarea mortiei chiamà pre Pestalozzi la patulu seu si-lu svatuí nu fara cauza: „Se nu alegi nici o cariera, care pe langa buna-vointi'a si increderea ta 'ti póte fi periculósa. Cauta'ti o cariera liniscita, si fara de a avea langa tine unu barbatu cu experientia, nu te demite nici intr'unu modu la o in-

treprindere mare, a carei nesuccedea ar' putea nimici liniscea si fericirea vietiei tale!"

A fostu acésta o profetia, carea s'a si implinitu in viétia lui Pestalozzi.

Studiarea pré incordata, necasurile si neajunsurile, catu si mórtea grabnica a amicului seu ilu aruncara intr'unu morbu periculosu. Medicii ilu svatuiră se petréca timpu mai delungatu la tíera, cà-ci acésta i va ajutá multu la intregirea sanetatiei. Pestalozzi s'a supusu svatului si se duse la unchiulu seu Dr. Hotze in Pichtersswyl, unde nu preste multu se insanatosiá deplinu.

Intre aceste veni Pestalozzi la convingere, cà scopulu seu de a inaintá binele poporului nu'lu va poté ajunge cà juristu; deci renuntiá si la acésta cariera, catra carea si asia nu avuse multa atragere. Din acésta cauza isi aruncá tóte manuscríptele sale juridice in focu. Cumu-cà acuma s'ar' fi determinatu a fi invetiatoriu, precumu afirma multi, acésta nu i-a venit in minte in momentul acela, ci cu multu mai tardiu.

Se duse apoi la proprietariulu Tschiffeli in Kirchberg, cà se consulteze cu acesta planurile sale tîntitóre la fericirea poporului. La acestu proprietariu, care avea o economia intinsa, a invetiatu Pestalozzi a cultivá iérb'a rosia, ce cresce selbatica prin Asi'a si Europ'a si e respandita pentru radecin'a ei, din care se face o colóre rosia. Cu acésta iérba voi elu a face o specula*). Spre acestu scopu camperá in apropiarea satului Birr o bucata de pamentu necultivat, cam 100 de jugere, si aici lasá se-i faca o casa frumósă, pe care o numiá „Curtea noua“ (Neuhof), unde la anulu 1767 se mutá si elu nutrindu speranti'a cea mai viua la unu venitoriu fericé, carea inse in scurtu i s'a si aratatu desiérta.

Totu in acestu timpu cade si casatori'a lui cu Ana Schulthesz, fic'a unui negutiatoriu avutu din Zürich, cu carea a traitu mai multu de 46 ani in bine si in reu.

Este fôrte interesanta si insemnata pentru caracterulu lui Pestalozzi epistol'a cu carea petise elu man'a sociei sale. Acea epistola suna:

„Nici cà voiescu a mai vorbi despre tóte acele defecte, cari se afla in esteriorulu si portarea mea. Totu insulu le cunósce. Alergatulu meu necuviinciosu incóce si incolo mi se inputa cà defectu. Este asia: pretotindenea se afla ómeni, cari suntu cunoscutii mei, séu obiecte cari me intereséza candu le privescu; si de me oprescu undeva, o facu din placere, cà se folosescu ceva. A trecut pentru mine timpulu cà se amu pretotindenea amici. Totusi nu imi pare reu cà acelu timpu a esistatu odata si pentru mine si m'amu devotatu lui. Amu invetiatu a cunósce pre concetatiei mei, si acésta 'mi va fi totu-deaun'a spre folosu. Sum sanatosu si tare; nu me inielu inse, daca presupunu, cà multe si grele necasuri me voru. apasa in viétia. Intemplari neasteptate usioru imi

potu rapi bucuri'a si liniscea sufletului meu. Eu pururea privescu nefericirea patriei si a amiciloru mei cà si pe a mea, si sum in stare pentru eliberearea patriei a uitá chiar' si de socia si de copii. Acuma me cunosci catu sum de tare si de slabu. Asia-dara decide. De si imi pierdu usioru patienti'a, sum cuprinsu de simtieminte neplacute, precumu sci si d-ta; totusi speru cà unu omu cu ratiune si crestinu bunu va gasi destula taria in mine, ca in casu de respingere se me indestulescu cu sórtea. Te iubescu din tóta inim'a!"

Si ea, care a sciutu apretiuu unu barbatu cà acesta, i-a oferitu man'a.

Pucinu dupa acésta se incepura suferintiele si necasurile lui Pestalozzi, de cari avù parte mai in tóta viétia sa. Economi'a inceputa nu i-a succesu, cà-ci i-a lipsitu capacitatea pentru ori-ce intreprindere practica, precumu marturisesce elu insusi. In acea stare trista se decise a prefaca curtea sa intr'unu institutu pentru crescerea copiiloru seraci.

Acestu planu intr'adeveru nobilu fuse imbraciatu cu cea mai viua caldura mai din tóte partile. Pestalozzi spriginitu de multi partinitori deschise la anulu 1775 institutulu seu de mare folosu. Pruncii seraci din Zürich, Bern si Basili'a fusera tramisi indata la acestu institutu, ér' pre multi adunà Pestalozzi de pre strade, unde cersiau intre lacrimi pana de tóte dilele. In scurtu timpu avù 50 de elevi, de a caroru sórte si fericire s'a ingrigitu cà unu adeveratu parinte. Invetiamentulu l'a impreunatu cu unele ocupatiuni domestice si economice. Asia vér'a elevii erau ocupati cu lucrulu de campu, érn'a cu torsulu, tiesutulu si alte meserii de mana. Cu unu cuventu, Pestalozzi nisuiá din respoteri a cultivá mintea si ánim'a eleviloru sei, a face din ei cu timpu nisce individi folositori societatiei omenesci.

Si totusi cadiù si acésta intreprindere, cà-ci a intimpinatu resistentia din tóte partile; pe langa acésta si Pestalozzi insusi comise unele erori mari. Elu adeca a pusu pe scolari se tórca si se tiése materii fôrte scumpe, si asia a trebuitu se faca datorii, care cresceau din di in di totu mai tare, in catu mai in urma consumá si averea muierii sale. La acésta se adause si brutalitatea parintiloru ingrati, cari n'au avutu nici ideia despre activitatea lui Pestalozzi si nu s'au mai indestulitu cu binefacerile de pana acuma. Unii si-au dusu nóptea pruncii din institutu, chiar' candu erau curatiti si providiuti cu vestminte noue.

Institutulu suferindu lipsa in bani, pane si lemne, s'a si disolvatu la anulu 1780.

„Eramu acumu seracu,“ — dice Pestalozzi. Asia este cursulu lumei, si asia mi-a mersu mie cà si acelaia, care a devenitu seracu prin erorile sale. Ómeni de acestia pierdu dimpreuna cu banii si credinti'a si increderea in aceea, ce intr'adeveru este si póte face.“

Amicii lui inca l'au parasitu, vediendu-lu ajunsu la sapa de lemn.

*) Krapp, Färberröthe = Rubia peregrina, Rubia lucida?
Red. Trans.

„Ei me iubeau fara sperantia. Giuru impregiuru se audiau cuvintele: că nu mi se mai pôte ajuta.“

Cine nu si-ar' fi perdutu tóta speranti'a aflându-se într'o stare atatu de critica? Si cine nu ar' fi desperatu cu totul, vedindu-se ajunsu la sapa de lemnu numai prin iubirea sa cordiala, vedindu-se parasitu de amici si batjocoritu de contrari in modulu celu mai dorerosu? Si Pestalozzi totusi n'a desperatu, că-ci credinti'a inca nu l'a parasitu. Din acésta credintia s'a nascutu apoi planulu seu: „Voiescu a fi invetiatoriu!“

Acumu incepù se scria opuri pedagogice. La anulu 1780 scóse la lumina celu dintaiu opu alu seu: „Abendstunden eines Einsiedlers, care, precumu dice Raumer in istori'a pedagogiei sale, „este program'a si chia'a activitatiei pedagogice a lui Pestalozzi.“

La indemnulu pictorului Füzli compuse in anulul urmatoriu opulu seu poporalu „Lienhard und Gertrud, ein Buch für das Volk.“ Opu a fostu primitu cu ceamai mare insufletire; chiar' Lavater, Iselin si istoriculu Schlosser s'au exprimat in termini fôrte caldurosi asupra lui. Conte Zinzendorf, ministrulu austriacu de finantia, a imbiatu pe Pestalozzi cá se petréca in apropiarea lui, ér' societatea economica din Bern l'a decoratu cu medali'a cea mare de aur, carea inse nu preste multu timpu fuse constrinsu a o vinde, că-ci se aflá in lipsa mare de bani. Opu seu numai decatu se traduse in limb'a daneasa, si fu recomandat din partea autoritatiloru bavarese la toti preotii si invetiatorii. Asia Pestalozzi deveni omu admiratu de intrég'a Europ'a.

Acestu opu contine o comóra de esperientie si arata fôrte exactu scaderile celoru seraci si delasati; apretiuiesce cultur'a poporului ca uniculu midilocu de ajutoriu in acésta stare amarita, si inaltia pentru antaia data influinti'a cea mare a mamei asupra educatiunei, punendu inaintea mameloru in Gertruda unu adeveratu modelu, cumu se pôrte economi'a casei si cumu se-si crésca pruncii.

„Preface-ti scól'a in mama!“ a fostu dorinti'a pia a nobilelui Pestalozzi.

La anulu 1782 a publicatu opulu: „Christoph und Else,“ in care descrie decadenti'a morala a dirigatoriloru de prin sate. Acésta carte inse n'a prinsu radecini in poporu.

Afara de unele scrieri neinsemnate a mai scrisu la anulu 1798 opulu: „Narchforschungen über den Gang der Natur und der Entwicklung des Menschen-geschlechts,“ in care insufletitu de idealismulu lui Fichte, nisuesce a-si aduce in armonia sentimentele naturale ale ânimei cu ideile sale despre dreptatea civila si despre moralitate; totu-odata a aratatu loculu ce compete educatiunei in viétii publica.

Aceste au fostu invingerile spirituali ale lui Pestalozzi pana la pasirea lui in Stanz.

Luptându-se cu neajunsuri a petrecutu 30 de ani grei in „Curtea noua,“ unde a invetiatu a patimi

dinpreuna cu poporulu, de a carui sôrte nu a uitatu pre langa tôte loviturile amare.

La anulu 1798 revolutiunea franceasa s'a intinsu si preste Elveti'a. Francesii ocupara cu armele Elveti'a si o prefacura într'o republica dupa form'a celei franceze. Mai multe cantone nu voira a primi odata cu capulu nou'a constitutiune prescrisa de francesi. Dar' mai tare s'a opusu orasiulu Stanz din cantonulu Unterwalden. Era in lun'a lui Septembrie. Poporulu se sculase cu armele pentru apararea libertatii si a drepturiloru atacate, ca si cumu isi apara vulturii Alpiloru cuiburile si puii loru, candu suntu in pericolu. Francesii inse n'au cunoscutu mila. O parte din aceia cari au cutediatu a li se opune loru, au remasu morti pe campulu de lupta, ér' ceialalti abia au potutu scapá cu viétii, cantandu locu de mantuire prin paduri si munti. Intre cadavre s'au gasitu 200 de muieri si 20 de copii nevinovati. Biserici'a inca n'a remasu neatacata, ér' preotulu fu impuscatu chiar' candu serviá la altariulu divin.

(Va urma.)

Doze povesti de ale serbiloru.

Din colectiunea lui Wuk Stefanovici Knendsici.*)

I.

Despre fét'a, care este mai sprintena decatu calulu.

Au fostu odata o fét'a, care n'au fostu nascuta din tata si mama, ci au fostu facuta de vile din nea, pe care elu o-au scosu in diu'a de St. Ilie dintr'o grópa afunda, ventulu o-au insufletitu, rou'a o au nutritu, frundiele din padure o au inbracatu si florile campului o au inpodobitu. Ea era mai alba cá néo'a, mai frumósa cá trandafirul, mai stralucitóre cá sórele si asia frumósa, precumu nu s'au mai nascutu si nici nu se va nasce alta mai frumósa pe lume.

Acésta fét'a facu in tóta lumea cunoscutu, că in diu'a cutare va avea locu o alergare de cai si că acelu june care o va intrece calare o va lua de soția. Acésta scire se respandi in pucine dile preste totu pamentulu si nu multu dupa aceea se adunara mii de petitori, calari pe cai superbi, despre care n'ai fi sciutu spune care este mai frumosu. Chiarg si fiulu imperatului veni pe hipodromu. Acuma petitorii se pusera in rendu si fét'a lua fara calu locu in midiiloculu loru dicendu-le: „Colo la tienta amu pusu unu meru de aur; celu care va sosi diu voi mai curendu acolo si 'lu va lua, acela me va lua de soția; déca voiu ajunge inse eu inaintea vóstra la tienta, apoi se sciti, că toti veti cadea morti la pamentu. Judecati dara bine ce faceti.“

*) Colectiunea aceea de basme si povesti serbesti au fostu tradusa in limb'a germana de fiic'a lui Knendsici domnisiór'a Wilhemina. Iakob Grimm au scrisu o prefatiá la acea traducere.

Calaretii se pareau, că au orbitu cu totii, fîa-care spera în anim'a lui se o castige de soția si ei 'si dicéu între sine: „Suntemu convinși de mai înainte, că fét'a pe diosu nu ne va scapá, ci că unulu din noi si acela caruia 'i va ajuta D-dieu si noroculu, o va lua de soția.“ La semnulu datu de fét'a ei se pornira cu totii. Dupa ce facusera diumetate distanti'a, fét'a 'i intrecuse cu multu înainte, pentru-că sub bracia avea doue aripióre. Calaretii suparati 'si inpintenau si batéu caii si o ajunsera. Observandu acést'a fét'a 'si rupse unu firu de peru din cositia si 'lu aruncá dela sine si in acelasi momentu se redicá o padure mare asia, că petitorii nu mai sciau pe unde se apuce, pana candu éra 'i aflara urm'a. Fét'a era cu multu inaintea lor si calaretii inpintenandu si batendu'si caii érași o ajunsera. Acuma ea vedien-du-se strimtorata stórse o lacrima din ochi, care se prefacú indata intr'unu torentu teribile, in care erau se se innece cu totii. Numai fiulu de imperatu 'lu trecú in notu cu calulu seu si urmá fetei. VEDIENDU elu inse că fét'a era departe inaintea lui, o conjura in numele lui D-dieu se stea locului si ea se si opri. Atunci elu o apuca, o redica la sine pe calu, se întórse in notu érași pe uscatu si se întórse acasa printre nisce munti. Candu inse elu ajunsu pe ver-tulu celu mai inaltu si 'si întórse privirile inapoi, fét'a disparuse.

II.

Pentru ce talp'a pitiorului omenescu este scobita.

Candu dracii s'au fostu revoltatu in contra lui D-dieu, au fostu alungati pe pamentu si atunci ei luara cu sine si sórele, pe care imperatulu draciloru ilu infipse pe o sulitia si 'lu ducea pe umere. Dupa ce inse pamentulu se planse la tronulu cerescu că va fi arsu cu totulu de sóre, elu tramise pe archangelulu Mihailu, cu misiunea se ia intr'unu chipu óre-care sórele dela dracu. Archangelulu descinse pe pamentu, incheia amicitia cu imperatulu draciloru, care intielese indata că cu ce scopu venise.

Odata preamblandu-se amendoi pe pamentu ajunsera la mare, se decisera se se scalde, éra draculu infipse lancia cu sórele in pamentu. Dupa-ce se scaldara catu-va tempu, archangelulu dise: „Se ne cufundamu si se vedemu care póte ajunge mai afundu.“ Draculu se invoi la acésta. Archangelulu se cufundá si reaparandu aduse între dinti nasipu de pe fundulu marei. Acuma veni rondulu dracului, care se temea că archangelulu se nu 'i rapésca intr'aceea sórele. Avú deci o ideia: elu scuipá pe pamentu si din balele lui se nascú o tiarca ce avea se 'i padiésca sórele, pana candu se va cufunda si elu si va aduce între dinti nasipu de pe fundulu marei. Indata-ce draculu se cufundá archangelulu facú semnulu cruci cu man'a si indata marea se acoperi cu unu stratu de ghiatia grósa de noua coti, dupa aceea

elu luá sórele si se inaltá cu elu spre D-dieu, lasandu tiarc'a se sbiere din respoteri. Cumu audí draculu sbieratulu tiarcei, elu si presimti ceea ce se intemplase si se întórse catu potú mai iute. Ajunsu inse désupra elu afla marea inghietata si vediú că nu póte se ésa. Se cufundá deci érași la fundulu marei, luá unu bolovanu, sparse cu elu ghiati'a si se luá pe urm'a archangelului. Acesta fugea inainte si draculu dupa elu. Archangelulu apucase a pune unu pitioru in raiu, candu ilu ajunse draculu de celalaltu pitioru si 'i rupse cu ghiarele sale o bucata mare de carne din talpa. Dupa ce archangelulu ajunse asia ranitu cu sórele inaintea lui D-dieu, elu plangea si lamentá: „Ce se facu acuma, Dóme, asia stricatu?“ Atunci Ddieu 'i response: „Fii liniscitu si nu te teme, voi face cá de aci inainte toti ómenii se pórté o scobitura la talpi.“ Si asia precumu au ordonatu D-dieu s'au si intemplatu: de atunci si pana astadi ómenii pórtá doua scobituri la pitiórele lor.

I. G. Baritiu.

Vasile Aronu si operele sale.

(Urmare.)

Atunci eu me scoboru giosu
Mergu unde-i focul mai grosu.
Venus me povatuesce
Cu mine calatoresce
Inse asia prefacutá
Catu nimeruia vediuta
Printre protivnici intramu
Prin flacara ne bagamu.
Armele se departeazá
Flacar'a se usiureaza
Printre tóte amu petrunku.
Éra daca amu ajunsu
La usi'a cea parintésca
La cas'a cea betranésca
Multu doritulu meu parinte
Pe care voiému ferbinte
Se-lu scotu la munte afara
Din nepomenit'a para
Nu vrea mai multu se traiasca
Si in tieri se pribegésca
Numai geme si oftéza,
Si 'ntracestu chipu cuvintéza:
Voi tineri, cari poteti,
Si inca vírsta aveti
Voi fugiti, voi ve carati!
Voi tiara ve cautati!
De ar' fi vrutu Dumnedieu
Se mai traiescu inca eu,
Ar' fi tinutu cas'a mea
Lipsa se fugu n'asiu avea.
Destulu e că amu privitu
Cumu Grecii ne-au jefuitu
Mergeti; ér' acumu mai bine
Ingropati-me pe mine
Luati-ve diu'a buna
Cá o a calii arvuna.
Mie a muri imi place
Eu sciu mie mórté face

Protivnicului de mine
 Ii va fi mila sciu bine
 Me va ucide rugatu
 Si spre aceea chiamatu
 De lume suntu ocaritu
 Dumnediei m'au uritu
 Nici nu suntu de ajutoriu
 Nice pociu face vr'unu sporiu.
 Asia betranulu dicea,
 Si de giosu nu se clatea
 Noi ceialalti ai lui toti
 Fetiori, fete si nepoti
 Plangemu cá se nu se lase
 In starea cea lacremosa:
 Cá nu elu privilegiu se deae
 Cá tóta cas'a se-i peae.
 Betranulu sta neclatitu
 Tine un'a, ce-au pornitu.
 Deci eu armele apucu,
 Si éra la hartu me ducu,
 Fara nici unu ajutoriu
 Si me dau insumi se moriu.
 Ce potému alt'a lucrá?
 Fara se urmediu asia?
 Au nadajudiai parinte!
 Cu neclatit'a ta minte
 Se me mai intorcu acasa,
 Cu sufletielulu in ósa?
 Daca tie asia-ti place,
 Tu vei vedea, ce vei face;
 De e asia renduitu
 Dela celu-ce te-au ziditu
 Poti se-fii Greciloru prada,
 Spre a némului dosada.
 Pyrrhus minteni va veni;
 Pyrrhus bine rendulu sci,
 A arde, a sugrumá
 Sange de omu a versá,
 Cumu cu Priamu au armatu
 Si cu alu seu dragu baiatu.
 O maica! maica iubita!
 O maic'a mea multu dorita!
 De aceea m'ai grigitu?
 Si din focu m'ai spriginitu?
 O cá-ce nu m'ai lasatu
 Foculu se me fi mancatu!
 Se vediu eu amaru de mine!
 Se vediu vrajmasiulu cumu vine?
 Se-lu vediu in cas'a mea standu?
 Pe prunculu meu omorindu?
 Creus'a si tatalu meu
 Gemendu in sangele seu?
 O slugi! o slugile mele!
 Plinu sunt de necazuri grele!
 Dati-mi arm'a se me ducu
 De Greci éra se m'apucu!
 N'omu peri toti astadi dóra
 Si atunci iau arm'a éra
 Palosiu de-a stang'a legaiu
 Pe langa casa umblamu.
 Ér' muierea lacramandu
 Inaintea mea cadiendu
 Baiatulu imi arată:
 Graindu cu jale asia:
 Déca mergi ér' la nevoi
 Du-ne! du-ne si pe noi
 Du-ne si pe noi mai bine!
 Cá se perimu toti cu tine!
 Ér' de mergi se te ostesci
 Pe vrasmasiu se biruesci

Se aperi prins'a cetate;
 Cuvine-se intre tôte
 De cas'a ta se grigesci
 La Julus se te gandesci
 Si la betranulu parinte
 Care-si mai esi din minte
 Cui me lasi o multu dorite!
 Lasi-me acumu iubite!
 Asia muierea plangundu
 Cas'a tóta resunandu.
 Aratare minunata
 In pripa ni se arata
 Vedemu partea cea de susu
 A pruncutiului Julus
 A pelarii ardiendu
 Focu óre-cumu slobodindu
 Si perulu i-se aprinde
 Maica-sa mai tare prinde
 A plange si a strigá
 Noi denpreuna asia.
 Cá se stingemu alergamu
 Se ardia se nu-lu lasamu.
 Ér' tatalu meu cu tarie
 Si cu mare veselie
 Ochii catra ceriu redica
 Dicundu cu fiasca frica:
 Jupiter atotu puternicu!
 Fieti mila de celu smernicu!
 Privesce de sus la noi,
 In negraite nevoi!
 Da-ne ajutoriu parinte!
 Imperate cerescu sfinte
 Fa, semnele aratate
 Se fie adeverate!
 Abia betranulu graiesce
 In vezduhu se si pornesce
 Trasnetu, si de-a stang'a parte
 Cade stea frumoasa, fôrte
 Vedemu stéu'a luminósa
 Cadiendu pe verfulu de casa
 Aratandu-se pe sine
 Catra Ide-a¹⁾ mai bine
 Si cumu se 'ntinde pe vale
 Ne arata bun'a cale.
 Atunci tatalu meu invinsu
 Si de adeveru cuprinsu
 Redica 'n susu ochii sei
 Catra marii Dumnediei.
 Acumu, dice, sciu ce este
 Acuma prinsei de veste.
 Veniti acumu se pornimu
 Veniti se calatorimu!
 Dumnedieiloru grigiti!
 De ai mei casnici iubiti!
 Si de tinerulu nepotu!
 Eu suntu incredintiatu totu
 Me ducu fiule cu tine
 Domnulu sci ce face bine!
 Me ducu, sunt gat'a pornescu
 Nu me mai inpotrivescu.
 Betranulu asia graiesce
 Foculu prin cetate cresce.
 Aprópe de-a nóstra casa
 Para gróznica 'n susu iésa
 Atunci dirépt'a intindu
 Si pe betranulu prindiendu
 Ilu pui la mine in spate
 Cá unu fiiu cu direptate

¹⁾ Ide-a padure in muntele Id'a.

Veniti acumu dupa mine,
 Cà éta flacar'a vine
 Prunculu aprópe se via
 Se-lu amu eu cá o socia
 Muierea mai innapoi
 Se urmeze dupa noi,
 Ér' voi a mele slugi bune!
 Faceti cele ce voiú spune:
 Catu vomu esi din cetate
 Este unu délu între tóte
 Biserica parasita
 A lui Ceres¹⁾ ce-i slavita
 Si de dens'a nu departe
 Unu arbore betranu fôrte
 Merge-vomu la acelu locu
 Scapandu dintru acestu focu
 Tu iubitu meu parinte!
 Ia in mana cele sfinte²⁾
 Nu e lucru cuviosu
 Cá eu fiindu sangerosu
 Dela óste intercúndu
 Atat'a sange versandu
 Se me prinsu (sic) de cele sfinte
 Pana cu apa ferbinte
 Avendu vreme, m'oiu spelá.
 Dupa ce graiiu asia
 Me inbracu, cu grab'a fôrte
 Audiendu típetu de mórte
 Pe umeri piele de leu
 Puiu, cá se nu-mi fia greu,
 Pe betranu in spate iau
 Pruncului man'a ii dau.
 Incetú, incetú dupa mine
 Cá unu pruncu tinerele vine
 Creus'a³⁾ mai innapoi
 Pasiesce desu dupa noi.
 Asia toti pornimu de-acasa
 Prin cétia intunecósa.
 Eu ceta ce mai 'nainte
 Me ostému fôrte ferbinte
 In tóte laturi umblamu;
 Nice sama nu bagamu
 Acuma me temu de tóte
 Totu sunetulu prin cetate
 Me sparie, me 'ngrozesce
 Grigia imi pricinuesce
 Acumu la pórtá eramu
 Din cetate mai scapamu,
 Audiu picióre sunandu
 Cá de omu iute umblandu;
 Atunci tatalu meu graiesce
 Fiiule! vedi si grabesce,
 Ca din apoi glóta mare
 Vine si se grabescu tare.
 Vediu armele stralucindu
 Si cá foculu flacarindu.
 Fugu, din cale ratecescu;
 De protivnici me ferescu;
 Odata, candu prindiu de veste
 Éta Creus'a nu este
 Sau singura au peritu
 Sau dóra s'au ratecitu,
 Sau undeva ostenita
 Sicade odihnindu caznita.

Nu scieamu c'au retacitu
 Pana nu amu fostu sositu
 La loculu celu insemnatu
 Mai nainte aratatu.
 La acestu locu ajungundu
 Famili'a numerandu
 Singura nu se gasesce,
 Singura nu mai lipsesce.
 O catu m'am mai necagitu,
 Catu de tare m'amu mahnitu,
 Nimicu n'am simtitu mai greu
 Intru acelu drumu alu meu!
 Prunculu si pe cati aveamu
 Cu carii caletoriamu
 Ii lasu la altii in vale;
 Me iau innapoi pe cale
 Legu palosiulu la sioldu iara,
 Imi puiu gandu, prin focu, prin para
 Cetatea se ocolescú
 Si muierea se-mi gasescu;
 Se nu bagu sama de mórte,
 Asia me ducu mahnitu fôrte
 Mai intaiú la zidu privescu
 Pe la pórtá ispitescu
 Pe unde amu fostu esitu,
 Prin cetate amu pornitu,
 Mergu pe urma innapoi
 Truda! amaru! si nevoi.
 Insusi tacerea cea mare
 Me infrigosiá mai tare.
 Mergu pana la a mea casa
 Prin cétia intunecósa
 Gandindu cá s'au intorsu doara,
 Totu focu, flacara fumu, para.
 Grecii multime intrase
 In parintesc'a mea casa,
 Coperisiulu totu ardea
 Si acuma mai cadea
 Acolo nu zabovescu
 Ci innainte pornescu
 La cas'a imperatésca
 Se vede stragi'a grecésca
 In gefuitulu pritvariú
 Intr'alui Juno altariú.
 Fenix ostasiulu vestitu
 Si Ulises celu cumplitu
 Grigindu cele ce rapise
 Unde Priamu se ucise.
 Intr'acestu locu dinpreuna
 De tóte parti se aduna
 A Troii multa avere;
 (Amaru! amaru! si durere!)
 Scumpeturi mari si alese
 Dumnediescile mese
 Pahara intraurite
 Vestmenturi argintuite
 Pruncii, maicele mahnite,
 Stá de laturi siruite
 Eu numai putuiú rabdá,
 Ci incepuú a strigá,
 Pe Creus'a mea numindu
 In tóte parti glasuinđu
 Inse fara veste iata
 Chipulu ei mi se arata,
 Cumu umblamu eu prin cetate
 Cá unu sociu in direptate
 Dupa dens'a cautandu
 Si cu taria cercandu,
 Perji capului de frica
 Óre-cumu mi se ridica

¹⁾ Ceres. Dumnedieiti'a ródelorú.

²⁾ Cele sfinte. Dumnedieii de casa.

³⁾ Creus'a muierea lui Eneas.

Totu trupulu mi se ingrozi,
 Creus'a atunci porni:
 Ce te caznesci o iubite!?
 Ce plangi barbate dorite!?
 Déca la cei de susu place,
 Noi singuri n'avemu ce face.
 Jupiter se 'npotrivesce
 Jupiter nu 'ngaduesce
 Cu tine se pribegescu;
 Mare e sfátulu cerescu
 Tu multu vei calatori,
 Multe fórte vei pati
 Pe mare si pe uscatu
 Dupa a Domnului sfatu.
 Intai multe vei pati
 Mai pe urma vei sosi
 La tiar'a talienésca
 Cu mana tare ostésca
 Acolo a ta craime
 Acolo ostasi multime
 Acolo sosindu indata
 Vestit'a craiului fata
 Iti va fi tie mueare.
 Lapeda trist'a durere
 Pentru mine ratecit'a
 Si dela tine rapit'a
 Tierile Myrmidonesci
 Locurile Dolopesci
 Eu totusi nu li-oiu vedea
 Din man'a mea nu voru bea
 Grecii cei invingatori
 De multu sange versatori
 Greciloru eu n'oiu slugi
 Slugínica loru eu n'oiu fi
 Fiindu cu buna credintia
 Din a lui Dardanu sementia
 Noru lui Venus cea frumósá,
 In cele de susu alésa
 Cà-ci cà maic'a cea cerésca
 Cu o grigi'a parintiésca
 M'au trasu, si m'au dusu la sine,
 Intru alu seu locu me tiene.
 Deci dara fi sanatosu!
 Intru tóte norocosu!
 De tinerelu pruncu grigesce,
 Si candu de pruncioru graiesce
 Merge, eu remaiu plangundu
 Si cu amaru suspinandu
 Eramu se o prindu in bracia
 Se o sarutu cu dulcétia
 Candu gandiamu ca 'n bracia este
 In locu peri fara veste
 Cà unu visu, si cà unu ventu
 Cà o roua pe pamentu.
 Asia nóptea petrecundu
 Cu oftare suspinandu.
 Diminéti'a mergu afara
 La cei lasati ai mei iara.
 Acolo se adunase
 Multime care scapase
 Din cetate cu viatia
 Totu cu lacremósá facia
 Stá intr'unu locu adunati
 Prunci mici, femei si barbati;
 Toti cu manile spre ruga
 Si gat'a numai se fuga
 Vinu din tóte parti gatiti
 Si spre fuga intocmiti
 Rugandu-me se m'apucu
 Incatrau oiu vrea se-i ducu.

Lucéferul resarise
 Peste munte se ivise;
 Grecii la porti straduescu
 Tóte acumu se gatescu
 Iau pe tatalu meu in spate
 Care siedea intre glóte
 Si me suiu cu elu in munte
 Lacremandu cu lacremi crunte.

Dupa acestea urmédia cartea III.
 Cuprindere pe scurtu. etc.

La responsulu

dlui profesorului gimnasiale, Georgiu Vlass'a din Nrii
 34, 35 si 36 ai „Observatoriului“ 1878.

Din responsulu dlui prof. V. amu aflatu cu viua
 satisfactiune, cà critic'a mea asupra versiunei d-sale
 n'a remasu fara efect; de óre-ce din tóte reflexiunile
 ce i le facui, numai cu 4 vedu cà nu se póte im-
 pacá pana acumu. Dreptu ce, in buna credintia cà
 se va indupleca a le primi si pre acelea, si a'si in-
 drepta pre venitoriu si erorii comisi in responsu, nu
 pregetu de a mai scrie — in interesulu acelora mai
 vertosu, pentru cari este menitu manualulu d-sale —
 si sírele ce urméza:

D-lu prof. V. asereza in responsulu d-sale, cà
 eu intru atat'a asi fi confundatu conceptele de autoru
 si opu, incatu din cuvintele mele s'ar' paré cà si
 candu d-s'a ar' fi tradusu pre Mocnik intregu; si o
 dice acést'a cu tóte cà titlulu versiunei d-sale e tipa-
 ritu in fruntea reflexiuniloru mele cu litere grase. Cà
 se-lu asigurezu cà nici n'amu confundatu pre autoru
 cu opulu, nici amu potutu avea parerea ce si-o in-
 tipuesce d. profesorulu, me grabescu a'i dechiará din
 capulu locului, cà din prim'a cetire a versiunei d-sale
 m'amu convinsu cum-cà, necumu se fia tradusu, dar
 nici n'a cetitu pre Mocnik intregu. In convicțiunea
 acést'a vine apoi si me intaresce totu d-sa prin mai
 multe locuri ale responsului ce-lu dà la reflexiunile-i
 facute. Asia me indruma intr'unu locu se ieatu in
 mana dictionariulu grecescu, cà se vedu din elu, cà
 intre terminii tesa, teorema si axioma nu esiste
 distinctiunea ce mi-o intipuescu eu.

Care dintre noi va fi avutu dictionariulu gre-
 cescu mai multu a mana, pucinu impórta; intrebarea
 ar' fi numai: care a cetitu mai multu in elu? si lec-
 torii acestui pretiuitu diariu voru judecá insi, cà-ci,
 cà se respundu eu séu d. prof. V., n'ar' fi cu cuve-
 nintia. Eu dicu numai, cà dictionariulu grecescu, ce
 se afla in posesiunea mea*) are aici: *αξίωμα* = ein
 ohne Beweis als wahr angenommener Satz, d. e.
 Grundsatz; *θεώρημα* = ein durch Untersuchung ge-
 fundener und festgestellter Satz, d. e. Lehrsatz; *έρ-
 θέσις* dela *εἰδησις* aici = propusetiune simplamente.
 Alu d-sale póte va spune almentrea.

*) Griechisch-deutsches Wörterbuch von D. Carl Ja-
 cobitz und D. Ernst Eduard Seiler, Leipzig 1850.

Inse nu dictionariu grecescu dle profesorului! numai pre Mocnik, autoriulu d-tale déca l'ai fi cetitu intregu cá matematicu de specialitate, ai fi aflatu la inceputulu unui manualu alu seu, cá distinctiunea ce o facu eu între terminii citati, o face si elu impreuna cu toti matematicii, pentru cá trebuie se-o faca, si nu-i permis se-i confunde chiar' in matematica. Cà-ci dupa definitiunile tuturor matematicilor — a lui Mocnik inca, axiom'a este o propusetiune, alu carei adeveru e de sene invederatu, fora de a mai avé lipsa de vre-o demonstratiune*); teorem'a se numesce inse propusetiunea aceea, alu carei adeveru nu duce de sene, ci trebuie invederatu prin unu anumitu rationamentu, asia e d. e. a lui Pita-gor'a, carea, d-ta o numesci axioma la pag. part. II. Acest'a mi se pare a fi o proba, cá d. prof. V. nu'si cunósce pe ilustrulu seu autoru, in ale carui manuale eu amu aflatu nu numai distinctiunile atense, dar' chiar' axiomele matematice bene insírate, de si nu in numeru cá la altii.

Cá se se convinga inse d. profesorului V. si mai multu, cá distinctiunea între axioma d. e. si teorema nu este numai o pedanteria de ale matematicilor, i aducu aminte numai cá de Euclide inca remase sub nume de axioma propusetiunea: *Kai éan eis δύο εὐθείας εὐθεῖα τις ἐμπέττουσα τὰς ἐντὸς καὶ ἐπὶ τὰ αὐτὰ μέρη γωνίας δύο ὀρθῶν ἐλάσσονας ποιῇ, ἐκβαλλομένης τὰς δύο εὐθείας ἐπ' ἀπειρον συμπέττειν ἀλλήλαις, ἐφ' ἃ μέρη εἰσὶν αἱ τῶν δύο ὀρθῶν ἐλλάσσονες γωνίαι*. Nefiendu inse de o parte adeverulu ei deplinu invederatu, ér' de alt'a obvenindu auctoritatea lui Euclide si dificultatea de a o demonstrá, fórte multa frementare i-au costatu pre matematicii mai tardii pana ce s'au unitu intru aceea, cá de si pretens'a axioma ar' poté trece de atare pentru propedeutica, pentru geometri'a scientifica iuse reclama demonstratiune, si estu modu trebuie numerata între teoreme. Si multe sute de ani si-au batutu capulu indesiertu cu invederarea ei, pana ce unii cá Lobatschevsky, desperandu de vre-unu succesu, fundara asia numit'a geometria imaginaria, luandu-si de basa ipotes'a de trei anghiuri, in cari sum'a anghiurilor varieza, inse totu-deaun'a sub 180° (teste Baltzer). Francesulu Legendre nu aflá inse necesitate de acestu refugiu; elu o demonstrá cu ajutorulu teoremei despre sum'a constatanța de 180° a anghiurilor din trei anghiu.

Prin acést'a nu voiu se sternescu inse nici decatu temerea, cá dór' si vre-o pretensa axioma de a dlui profesorului V. ar' produce o asemenea misicere literaria, precumu a produsu a lui Euclide**).

Mai incolo dice d. prof. V. cá nu scie pentru ce facu eu deosebire între perimetru si cercuferintia, cari ambele esprimu dupa d-sa totu aceea, si care din urma eu o aplicu numai la cercu. Reu

imi pare cá trebuie se o spunu eu acést'a unui profesorului de matematica cá d. V. Dar' vediendu cá ar' vrea se-i dau ratiunea, i-o si dau: pentru cá perimetru numescu matematicii giurulu, respective mesur'a in giuru a unei figuri limitate de linii recte, pre candu periferi'a, séu cercuferinti'a se dice lini'a curba, care inchide planulu cercului, circuli circumferentia, τοῦ κύκλου περιφέρεια; — dictionariulu grecescu dice aici dle profesorului: περιφέρεια = Umfang eines runden Dinges. De altumentrea póte vedea d. prof. V. si Euclidis elementa graece et latine ed. Camerer et Hauber, Elemente de geometria de L. M. Desdouts rom. de G. Popu, Elemente de geometria de A. M. Legendre, cu adause de M. A. Blanchet, rom. de Riurénu si Aghelescu, Terminologi'a matematicilor greci de Müller, si ori-cate va sci d-sa cá omu multu versatu in carti.

Si éta d-nule prof. V., la mine nu suntu unu conceptu perimetru cu cercuferinti'a, de si nu me tienu de asia mare filologu cá d-ta.

Dlu prof. V. me invetia mai incolo in responsulu seu, cá „esenti'a in acestea doue cuvente compuse (ad. perimetru si cercuferintia) nu jace in cuventulu alu doilea: metru séu ferentia, ci in prepusetiunile περί si circum.“ Mie-mi e totu un'a; numai catu d-sa cá iubitoriu de dictionarie nu le cunósce prea bine precum se vede, si n'a aflatu cá latinesculu circum este proprie acusativilu substantivulu circus = κύκλος, care e tocmai atat'a departatu de μέτρον cá si κύκλος. Pentru aceea i dau eu aici insemnarea, care nu o intielege d. profesorului. Apoi περιμετρέω diferesc aici de περιφέρω cá si circum-metior de circumfero. Celu de antaiu insemna a mesurá in giuru, ér' ultimulu are prim'a insemnare de a purtá in cercu; intru acést'a se afla si in: sol ut circumferatur, ut accedat ad brumale signum etc.*), si asia si linea circumferens = Kreislinie**). — Afara de acestea περιμετρέω = circummetior = a mesurá in giuru, se aplica la tóte obiectele, aiba ele ori ce forma, cá-ci in fine fia-care isi are giurulu seu si fara de a fi rotundu; asia se usita celu pucinu in limb'a nóstra cuventulu giuru = γῦρος, dar' nu κύκλος.

De altumentrea candu afirma d. prof. V. cá περί si circum se acoperu in privinti'a insemnarei, precumu dice, ar' trebui se faca distinctiune, candu dá si candu bá; cá nu cumva nefiendu óre-cine atatu de versatu in filologia cá d-sa, se se induca si prin acést'a in eróre, precumu s'ar' induce d. e. prin definitiunea orizontalelui s. a. din versiunea d-sale, déca n'ar' sci judecá si fora de a profesá matematic'a.

Cà-ci grecesculu περί semnifica une-ori de, d. e. περί φόβῳ = de frica, latinesculu circum inse n'are neci candu acést'a insemnare; de alta data traducemu

*) Axiomata aliquid verum esse asserant, de quo nemo, qui verborum sensum probe intellexit, dubitare potest (Camerer et Hauber).

**) Vedi Encyclop. von Ersch-Gruber.

*) Vedi Cic. De oratore, 3, 45.

**) Vedi Dr. K. E. Georges Ausführliches lateinisch deutsches Handwörterbuch.

pre *negl* cu des pre, nici candu inse pre circum etc.; ér' cá adverbii este *negl* si — latinescului per d. e. in permagnus s. a., circum inse nici odata.

Radiematu pre atat'a filologia si filosofia ce se vede in respunsulu d-sale, trebue se te miri, cumu de nu s'a incercatu d. prof. V. a-si justificá si „trei anghiuu voluntariu.“

In polilogi'a asupr'a terminului „ascutitu“ nu amu de a intrá, pentru cá cu totii ne cunóscemu usulu vorbirei: ér' déca unulu séu altulu are tocmái piacere de a se abate dela elu, cine se-i sté in cale? Singuru numai un'a nu o potu trece aci cu vederea dreptu curiositatea sa matematica. Dlu prof. V. dice adeca intre altele: „Déca inse d. C. miscandu verfulu unui batiu, care totu-deaun'a e unu planu, va formá un'a linia si nu unu planu, atunci poftésca, cá eu remanu pre langa ascutitulu meu.“ Va se dica, unu profesor de matematica afirma, cá prin miscarea unui planu se nasce éراسi planu. Pana candu nu va demonstrá d. V. acestu asertu, pana atunci remane de absurd; si va remanea pururea; ér' d. profesor, aserandu acést'a, ne dá a dou'a dovéda cá nu cunósce pre ilustrulu seu autoru Mocnik, carele tiene impreuna cu ceilalti matematici, cá prin miscarea planului se produce corpu geometricu, si nu éراسi planu. Dar' mai multu, d. profesor nu scie nici ce a scrisu insusi in manualulu seu; poftésca numai la pag. 4 p. I. si imi va dá dreptate.

Intr'altu locu alu respunsului seu sustiene dlu prof. V. cá „cerculu este unu poligonu regulatu cu laturi infinite. Ar' fi prea interesantu, candu ar' demonstrá-o si acést'a; de óre-ce alti matematici demonstra cá nici anghiu, necumu vreo alta figura se póta fi formata de linii infinite; — pentru ca in infinitu se reduce ori-ce linia franta séu poligonale, chiar' si cercuferinti'a la o linia recta, asia incatu de figuri geometrice cu laturi infinite nici se póte vorbi*). De parerea acést'a e si cavalerulu Mocnik candu dice: „Nimmt dagegen der Halbmesser stetig zu, so vergrößert sich auch der Kreis, und nähert sich beim unendlichen Wachsen einer Geraden als Grenze.“ — Aici dovedesce inse d. profesor V. pentru a treia óra, cá este strainu de ilustrulu seu autoru.

Si mai minunata inse decatu acestea este definitiunea, ce o dá d. prof. V. punctului; se intielege cá celui matematicu, pentru cá de matematica ne e vorb'a. Dsa dice adeca in respunsulu seu, si fara de a i-se fi datu ansa: „in realitate este ori-ce punctu un'a linia recta, ce se mai póte imparte in infinitu.“

Aserandu acést'a trebue se supuna d. prof. V. negresitu, cá punctulu figuréza cá unu agregatu costatoriu din nenumerate particele si mai mici, pre cari dsa le va numi póte molecule séu cumu?

Fia inse cá d-sa privesce punctulu cá unu ce divisibile, fia cá-lu considera si de indivisibile, inse cá parte a spatiului, precumu se esprima, in totu casulu vorbesce atatu contr'a metafisicei, catu si contr'a matematici; cá-ci a vorbi de puncte cá elemente de ale spatiului séu parti de ale lui, nu permite nici un'a, nici alt'a*). — Aci s'a perdutu d. prof. V., precumu se vede, prin antinomi'a spatiului.

(Va urmá).

Notitie economice.

— Pentru-cá petiórele cailoru se nu se imfle candu facu drumuri mai lungi, se li se spele in fiacare di de trei ori pitiórele cu o zama de flori de fenu fierte, mestecata cu pucina lesiia de cenasié slaba.

— O scrobéla buna pentru albituri se póte face din 2 loti stearina pisata mestecata cu un punctu de scrobéla buna de cartofi.

— Pentru-cá bobocii (puu de gasca) se remana sanetosi, se li se unga urechile cu untu de lemnu inainte si dupa Rosalii.

— Gascele se ingrasia si capata ficati mari, déca se infunda cu papusioiu (cucurudiu) inmuiatu in urinu-udu-omenescu si déca in ap'a loru de beutu li se pune pulbere de carbuni de lemnu.

— Pentru a apara pomii in contra animaleloru selbatice si cele domestice, ca se nu fla rosi, se face urmatórea compositiune cu care se unge tulpin'a pomiloru: se ia $\frac{1}{2}$ galéta lutu, totu atat'a gunoiu de vita séu escremente de omu, care se amesteca cu urinu si cu pucinu sange de bou.

— Midioloculu celu mai bunu de a padi podinile se nu putrediesca este: a se pune unu stratu de cenusia de carbuni de pétra sub podine.

— Pete albe la cai se potu colora negru, spalandu-le mai intai cu o lesia slaba de cenusia, éra apoi frecandu-le cu unu petecu de pandia inmuiatu intr'o solutiune de lapis infernalis. Se ia 1 lotu lapis si 16 loti apa.

— In contra insecteloru se potu apara animalele si plantele spalandu-le séu udandu-le cu o solutiune din 4 loti alaunu (pétra acra) intr'o litra de apa.

— Cój'a castanului (castanea vesca), coprinde indoitu atatu taninu cá cój'a de stejaru. Se póte deci face o cernéla fórte buna din cój'a de castanu fiérta si mestecata cu vitriolu verde.

— Manusile de glace se spala mai bine si mai frumosu cu lapte odata fiertu, de pe care s'au luat smentan'a, cu pucinu sapunu si unu burete micu.

— Spre a se cunósce déca intr'o pandia de inu este amestecatu si bumbacu, se ia unu petecu din pandi'a aceea, se inmoie in uleiu si dupa aceea se

*) Vedi N. Cusanus, de Beryllo 8, 9. — De docta ignorantia I. 13—15.

*) Vedi Hegel, Encyclopädie der philosophischen Wissenschaften.

storce pucinu. Firele de inu voru fi transparente, éra cele de bumbacu voru remanea albe.

— Ovesulu muceditu se pôte desmucedí prestandu'lu cu pulbere de carbune de lemn. Preste 14 dile ovesulu 'si-an pierdutu mirosulu si se pôte ventura.

— Unu midiulocu de a face lemnulu siguru in contra focului se pôte castiga prin o mestecatura de 1 cupa nasipu finu, 2 cupe cenusie cernuta si 3 cupe varu stinsu, care frementate cu uleiu dau o pasta, cu care se unge lemnulu. Prin midiuloculu acesta lemnulu se conserva si in contra putregiunei.

— Caii se ingrasia si se facu frumosi, déca intre ovesu li se mesteca in fia-care di la inceputu $\frac{1}{4}$ granu arsenicu albu pisatu, éra apoi treptatu 1 granu si pana la 2 grane.

— Pomii de gradina se apara in contra furniciloru, déca ungi tulpin'a cu o solutiune de sapunu bunu.

— Oglindi si vase de cristalu se curatia fórte frumosu, déca cineva ia o bucatia de indigo, o písédia si apoi luandu din acelu prafu pe unu petecu de pensa vechia udata, fréca cristalulu si apoi 'lu clatesce cu apa curata.

— Ciresiele se potu apara in contra vrabiiloru, déca se pune in pomu la mai multe puncte ustunoiu (aiu), alu carui mirosu este nesuferitu acestoru paseri.

— Buretii se potu cunósce déca suntu veninosi séu ba, déca 'i fierbi cu cépa curatita de cója. Déca buretii suntu veninosi, cép'a se innegresce, la din contra ea 'si conservésa colórea naturala.

Anecdote.

— La burs'a din Vien'a unui speculantu jidanu, care nu de multu se baronisase, 'i se trase luarea aminte asupra unui pungasiu care 'i furase batist'a. „Dati'i pace — si noi amu inceputu cu bagatele!“ respunse parvenitulu.

— Canele unui advocatu furà dela unu scaunu alu unui macelariu o bucata de carne. Nu multu dupa aceea trecù si avocatulu pe acolo si macelariulu oprindu'lu in cale 'lu întrebá: „Spune'mi, d-le advocatu, este óre tienutu proprietariulu unui cane, care mi-a furatu o bucata de carne se-mi o platésca séu nu?“ „Fara indoiala!“ „Ei bine, atunci d-le advocatu fá bine si-mi platesce 1 leu si 50 bani pentru carnea pe care 'mi-o a furatu canele d-tale.“ Advocatulu plati si plecà inse a dou'a di macelariulu primi o nota de espensariu, prin care avocatulu 'i cerea 5 lei pentru consultarea de ieri.

— Doi invetiati, dintre care unulu era micu cá unu piticu, éra celalaltu mare catu Goliatu, se aprinsesera intr'o discussiune infierbentata. „Déca nu vei tacea,“ dise in fine celu mare, „te bagù in budiu-

nariu.“ — Pah, replica celu micu, „mai bine se me bagi in capu, cá acolo este mai multu spatiu голу!“

— Unu saténu întrebà pe vecinulu seu, déca nu 'i aru sci spune unu midiulocu, prin care aru potea împiedecá pe gainele lui cá se nu sara preste gardu? „Ba, da,“ 'i respunse acela, „trebue se spargi gauri sub gardu.“

— Unui censoru 'i se presenta unu manuscriptu, in care autorulu predicea sfirsitul lumei pe anulu 1836. Censorulu scris „imprimatus“ pe acelu manuscriptu, inse adaogèndu conditiunea, cá manuscriptulu se se tiparésca numai la anulu 1837.

— Unu unguru dicea: cá limb'a englesu este fórte grea de pronuntiatu si cá esemplu cità numele romantierului englesu Bóz Dickens afirmandu cá: se scrie Boz si se citește Dickens.

— Intr'unu orasiu se sapá fundamentulu pentru o fabrica de gazu atmosfericu. Unu abderitu, care trecuse pe acolo si vediusse cá au sapatu aprópa 16 urme, mergèndu sér'a la o locanda unde se intelni cu amicii sei, le spune, cá din aceea fabrica nu se va alege nimica de óre-ce au sapatu déjà intr'o adencime de 16 urme si inca totu nu au datu de gazu.

— „De ce temi d-ta?“ întrebà unu nihilistu pe unu venerabile betranu. Acesta 'i respunse: „Me temu de D-dieu si apoi de aceia, cari nu se temu de densulu!“

— Unu scolariu care avea se desvólte tem'a despre utilitatea apei, dupa-ce numera mai multe probe termina: „si in fine ap'a este si pentru aceea de utilitate cá se potemu ajunge la insule.“

BIBLIOGRAFIA.

„Nou Abcdariu romanescu“ de Vasile Petri. Pretiulu unui esemplariu legatu e 25 cr., — tramisu pre posta 30 cr. v. a.

„Elementariu (Abcdariu) pentru clasa antai'a a scóloru poporale, de Solomonu Munteanu. Editiunea IV. Pretiulu unui esemplariu e 23 cr., tramisu pre posta 28 cr. v. a.

„Legendariu“ pentru scólele poporale romane, de Stefanu Popu prof. Editiunea II. indreptata si inavutita. Cu 15 ilustratiuni. Pretiulu unui esempl. legatu e 45 cr., — tramisu pre posta 50 cr. v. a.

„Elemente de Constitutiunea Patriei“ séu cunós-cerea drepturiloru si datorintieloru cetatienesci, de Teodoru Petrisioru. Pretiulu unui esempl. legatu e 20 cr., — tramisu pre posta 25 cr. v. a.

ERATA.

In Nr. 10 alu acestei foi pe pagin'a 111 colón'a 1. lini'a 31 in locu de „immediatu dupa inventiunea tipariului“ se se citésca: „immediatu dupa inventiunea prafului de pusca.“